

НЕВИВЧЕНІ УРОКИ ІСТОРІЇ:

ВОЛОДИМИР ВИННИЧЕНКО І ЙОГО ЕПОХА

(Рецензія на книгу С. Кульчицького «Володимир Винниченко:

«Бути чесним з собою...». Київ: Парламентське видавництво, 2019. 512 с.)

У світ вийшла чергова книга серії «Політичні портрети» Парламентського видавництва під назвою «Володимир Винниченко: «Бути чесним з собою...». Заснована 2018 р., ця серія нараховує вже декілька книжок і особлива тим, що її видання проходять конкурсний відбір Українського інституту книги в рамках програми поповнення фондів публічних бібліотек.

Автор книги про В. Винниченка – відомий історик Станіслав Кульчицький, науковий доробок якого становить понад 3000 друкованих праць з історії України XIX–XXI ст.

У пропонованій книзі перед читачем розгортаються події через призму життя Володимира Винниченка, який у 1917–1920 рр. був одним із творців нової української державності. Автор розкриває особисті риси характеру талановитого державного діяча і письменника, висвітлює умови, в яких вони формувалися.

Читач бачить явні і приховані рушійні сили на політичній арені України, знайомиться з обставинами, що зумовили історичний хід подій. У той же час автор подає власний критичний погляд уже з висоти сьогодення, який допомагає зрозуміти всю складність ситуації тих років та зробити свої висновки про можливі варіанти розвитку історії українського народу.

Ми бачимо, що постать Володимира Винниченка була однією із найбільш важливих у тогочасній молодій державній еліті. Тож закономірно, що його

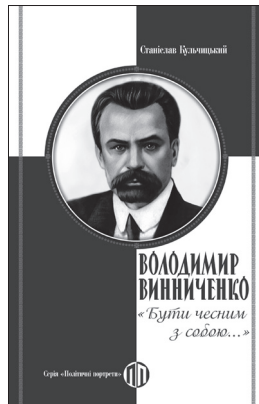
особисті риси характеру та переконання відображались на всьому державному житті країни. За політичними переконаннями В. Винниченко тяжів до націонал-комунізму, і хоча тверезо дивився на втілення комуністичних ідей у життя, наприклад, бачив глибинну відмінність між російським та західноєвропейським пролетаріатом, однак надто пізно усвідомив природу та небезпечність більшовицької політичної машини, і загалом його ідеалістичні ліві погляди та віра в комуністичні гасла мали негативні наслідки для української революції. Проте заради справедливості слід відзначити, що на той час ще ніхто не мав щеплення від комуністичних ілюзій, у полоні яких перебувало населення не лише України, а й багатьох країн світу.

Особлива цінність книги полягає в тому, що у змальованих подіях ми можемо побачити сутнісні елементи сьогодення, виявити історичні паралелі та осмислити історичні уроки для побудови нашого майбутнього.

Одним із таких уроків є те, що владу в Україні захопили цинічні популісти, здатні миттєво змінювати свої гасла в угоду неосвіченій і тому легко маніпульованій більшості. Як результат – український народ через популізм і демагогію почав жити жорстокий режим більшовиків: «Неусвідомлений соціалізм» селянських низів знаходив опору в демагогічній політиці керівників РКП (б), передусім у їхньому курсі на реалізацію прагнення незаможників

розв'язати земельне питання шляхом «чорного переділу» орних земель. Облудне гасло «Землю – селянам!» змушувало їх вітати радянську владу й відповідно відвертатися від Директорії, яка надто обережно здійснювала соціально-економічні перетворення. Тому мав певну рацію В. Винниченко, коли писав у «Відродженні нації»: «І не російський совітський уряд виганяв нас з України, а наш власний народ, без якого й проти якого, ще раз кажу, російські совітські війська не могли би зайняти ні одного повіту з нашої території. Цим, розуміється, я не хочу сказати, що російський совітський уряд не мав ніяких намірів воювати з нами й не посилав своїх військ проти нас, як це він увесь час підкреслював. Він хотів воювати, він воював, він і війська свої для того посилав. Але цих військ було надзвичайно мало й вони не стільки билися з нашими військами, скільки організовували повстанські війська й керували ними. Це давало Народним Комісарам як не формальне, то моральне право твердити, що вони з нами не воюють, а що з нами воює наш народ, але то ми за те винні, а не вони». Як бачимо, актуальні ці слова і нині – сучасна Російська Федерація запозичила у більшовиків того часу і лише незначно змінила відповідно до сьогоднішніх реалій методи завоювання України.

Та обман і маніпуляції були для більшовиків лише першим етапом захоплення влади. Після цього вони встановлюють порядки, прямо протилежні гаслам, завдяки яким вони цю владу здобули, різними методами витісняють із влади конкурентів і, зрештою, запроваджують

повноцінний і широкомасштабний терор – «диктатуру пролетаріату», тобто фізичне знищення, – спочатку в радах щодо представників інших партій, а згодом і щодо населення, яке їх і обрало. У результаті органи управління молодій українській державі були підмінені більшовицькою партійною машиною, а народ, який повірив більшовицьким обіцянкам, заплатив рабством і мільйонами життів.

Якими ж були джерела поразки і чи можливо було її уникнути? Слід визнати, що неготовими до державного життя були і український народ, який ще не відбувся як нація, і його новостворена державна еліта.

В. Винниченко так це описав у щоденнику від 2 січня 1918 р.: «...соціалістична молода Советська Росія йде на нас збройною навалою, палить, грабує наші села, вирізає наших письменників (Єфименко з родиною). І ніякісінької уваги на те, що ми вже не «буржуазні», що ми йдемо по шляху рішучої боротьби з буржуазією. І знов, як і того року, нема кому рятувати нашу націю, нашу державу. Здається, що без нації такі справді трудно створити національну державу. З одними «мужиками», «людьми», з одними темними, затурканими селянами, які знають тільки ту землю, в якій длубаються, – трудно битися за невідоме їм, незрозуміле, ніколи не чуване. Большевика вони знають і бачать в самих собі, а нація, держава – це щось абстрактне, занадто велике. І як можна подвинути мужицькі маси проти самих себе, не даючи їм за те реальних компенсацій?». І майже через рік, 28 листопада 1918 р.,

стверджує: «Нема у нас нації, є темний, осоловлений від усяких історичних дурманів народ. Ми хочемо зробити його нацією, а він скося дивиться на наші маніпуляції й сердито бурчить».

Щодо державної еліти – це були переважно випадкові люди, яких хвиля подій винесла на вершини влади. Вони не мали спільних поглядів на побудову української держави, необхідного управлінського досвіду і державного мислення: «Якщо гетьманським урядом керували фахівці, то урядом Директорії – представники політичних партій. Контроль за міністрами з боку Директорії теж був відносним. Чи міг, наприклад, палеонтолог Ф. Швець повноцінно контролювати міністерство фінансів? Питання риторичне...». До такої ситуації спричинився і сам Винниченко, який поборював гетьманат Скоропадського і не був готовий поступитися своїми поглядами задля побудови української державності, що значно звужувало можливості консолідації еліт та залучення їх до побудови держави.

Зрештою, вже в еміграції Винниченко підводить підсумок, актуальний і сьогодні: «Далеко, ой далеко ще до цілковитого відродження нашої нації! Не одне покоління ще повинно протоптувати шлях, яким ітиме вільно й нормально весь народ. Коли міста наші ще мають назви в честь чужинців, коли вулиці носять імена людей, що проголошували диктатуру руської культури на Україні, коли святкуються свята чужої культури, а свят своєї культури ще нема, то не хутко це зникне, немало ще етапів боротьби буде».

Отже, книга підводить до висновку, що на момент Української революції український народ і його еліта виявились не готовими до створення і захисту повноцінної української держави. При

цьому Україна прогнала не через брак сил (військової потуги було більш ніж достатньо), передусім вона не змогла протистояти інформаційно-пропагандистському наступу, в результаті чого український народ знесилився у взаємопоборюванні і дав можливості хворобі більшовизму опанувати ним, розплатою ж стало знищення людського й інтелектуального потенціалу України. Стає зрозумілим, чому держава-агресор сьогодні стільки сил витрачає на інформаційну війну – спадкоємці так і не засудженого на світовому рівні за мільйони знищених життів режиму сподіваються повторити злочин.

Як бачиться, основними причинами такого розвитку подій стали недостатні освіченість (найперше українознавча) та поінформованість простого народу, а також відсутність консолідованої державницької позиції серед еліт. Наголосимо, що ці найголовніші передумови поразки України сторічної давнини актуальні і тепер, хоча події повторюються в дещо інших декораціях гібридної (передусім інформаційної) війни.

Тож книга С. Кульчицького «Володимир Винниченко: «Бути чесним з собою...» цікава не тільки тим, що показує неймовірно захопливе, повне гострих моментів, боротьби, злетів і падінь життя Володимира Винниченка, а й дає можливість пережити через особисту долю цієї непересічної людини трагедію всієї України і, зрештою, осмислити історичні уроки та не повторити трагічних помилок у майбутньому.

Олександр СЦІБАН

orcid.org/0000-0001-7552-9150
науковий співробітник відділу
інформаційного забезпечення
та наукових комунікацій НДІУ